

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תקנת חתימת ברכות במקדש, ושאלת שלום

(נ"ד א') משנה: כל חותמי ברכות שבמקדש (הראשון) היו אומרים עד "העולם" (בסיום של כל ברכה. כגון ברוך אתה ה' אלהי ישראל מן העולם, ברוך חונן הדעת. וכן בכלם). משקלקלו המינים, ואמרו אין עולם אלא אחד, התקינו (עזרא וסיעתו) שיהו אומרים "מן העולם ועד העולם" (לומר ששני עולמות יש. להוציא מלב הצדוקים הכופרים בתחיית המתים).

(המשך משנה): והתקינו (תקנה נוספת) שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם (של הקב"ה, ואינו נחשב כמזלזל בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות שמוציא מפיו שם שמים עליו), שנאמר: "וְהָיָה בְעֵז בְּאֵ מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרֵים ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה'". ואומר²: "וַיִּרְא אֱלֹו מִלְּאָף ה' וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' עִמָּךְ גְּבוּר הַחַיִּל".

(המשך משנה): ואומר³: "שִׁמְע לְאֲבִיךָ זֶה יְלָדְךָ וְאֵל תְּבוּז כִּי זָקְנָה אִמְךָ" (למוד מדברי זקני אומתך לעשות מה שראית שעשו הם). ואומר⁴: "עַת לַעֲשׂוֹת לָהּ הִפְרוּ תוֹרַתְךָ"⁵. רבי נתן אומר: הפרו תורתך, משום עת לעשות לה'.

(ס"ג א') דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישַׁר אַרְחֻתֶיךָ"⁶. אמר רבא: אפילו לדבר עבירה.

דרש בר קפרא: לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה. מה היא? אמר רב חסדא: מחטא דתלמיותא.

תניא: רבי אומר: לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו, שנאמר⁷ "אִישׁ רַעִים לְהִתְרַעֵעַ".

תניא: רבי אומר: אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו, שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו, לא בא לאותו דבר.

שיטות הראשונים

בכל דרכיך דעהו, אפילו לדבר עבירה: רש"י פירש כגון אליהו בהר הכרמל, אם צורך מצוה הוא, עבור עליה. **הרמב"ם** פירש שישים בלבו אהבת האל והאמונה בו, אפילו בעת המרי והכעס והרוגז, שכל זה הוא יצר הרע. עוד פירש, אפילו היתה עבירה בו, בצד מן הצדדים. ובגירסת **רבינו יונה** תוספת: היינו דאמרי אינשי, גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי⁸.

1. רות ב,ד.
2. שופטים ו,יב.
3. משלי כג,כב.
4. תהילים קיט,קכו.
5. פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה! אף זה המתכוין לשאול לשלום חברו, זהו רצונו של מקום, שנאמר (תהילים לד,טו): "בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ". מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור. רש"י.
6. משלי ג,ו. ופירש רבינו יונה: בכל פרטי מעשיך, בכל דרך ופעולה, זכרהו והשב אל לבך כי אין לך כוח ויכולת בפועל ההוא, ואיננו בידך רק ביד ה', ותלה בו תקותך וצפייתך לחסד ה' יתברך. ועל ידי ההרגל הזה, תקבל הנפש המתאונת אל הבטחון. עיי"ש עוד.
7. משלי יח,כד.
8. וכן מבואר בדק"ס שכן הגירסה בכת"י (וכן הוא בגירסה בעין יעקב). עיי"ש. מקורות - רמב"ם (פירוש המשנה; שמונה פרקים, פ"ה, ד"ה וזה הוא; בהתאמה). רבינו יונה (משלי ג,ו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות הנהגת אדם בבוקר, סימן א)

א. ...הגה: שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשיכתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה ופחד ה' יתברך ובשתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' כ"ב), ולא יתביש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך גם בהצנע לכת. ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד כשיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתעלה ויתרומם (טור).

קניין תורה

(ס"ג ב') **תנו רבנן:** כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי... ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך"⁹ הסכת, עשו כתות כתות ועסקו בתורה. לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה;

כדברי יוסי ברבי חנינא. דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי דכתיב¹⁰ "חרב אף הפדים ונאלו" חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה. ולא עוד אלא שמטפשים.

דבר אחר, "הסכת ושמע ישראל", כתתו עצמכם על דברי תורה;

כדאמר ריש לקיש. דאמר ריש לקיש: מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר¹¹: "זאת התורה אדם פי ימות באהל".

דבר אחר, "הסכת ושמע ישראל", הס ואחר כך כתת¹²;

כדרבא, דאמר רבא: לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה (יעיין).

אמרי דבי רבי ינאי: מאי דכתיב¹³ "כי מיץ חלב יוציא חמאה", במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שניק משדי אמו עליה.¹⁴

(ס"ד א') אמר רבי לוי בר חייא: היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה, זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון".

9. דברים כז, ט.

10. ירמיהו נ, לו.

11. במדבר יט, יד.

12. שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא שגורה בפירך, ואע"פ שאינה מיושבת לך. ואח"כ כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות, ותרוץ תירוצים עד שתתישב לך. רש"י.

13. משלי ל, לג.

14. מימרא דרבי אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום, וכו', שמובאת כאן בגמרא, הובאה ב"נתיבי הלכה - מועד קטן", בשלהי המסכת, כ"ט א'.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

ערך היגיעה בלימוד התורה: כתב הרמב"ם: אין דברי תורה מתקיימין במי שִׁמְרָפָה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן, וְלֹא בְּאֵלוֹ שְׁלוֹמֵי דִין מִתּוֹךְ עֲדוֹן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה, אֲלֵא בְּמִי שִׁמְמִית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן וּמְצַעַר גּוּפוֹ תְּמִיד, וְלֹא יִתֵּן שְׁנֵת לְעֵינָיו, לְעַפְעָפֵיו תְּנוּמָה. אָמְרוּ חֲכָמִים דְּרַף רַמְזוֹ: "זֹאת הַתּוֹרָה, אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל" (במדבר יט, יד) - אין התורה מתקיימת אלא במי שִׁמְמִית עֲצָמוֹ בְּאֵהָלֵי הַחֲכָמָה. וְכָף אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ: "הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה - צַר כַּחֲכָה" (משלי כד, ט). וְעוֹד אָמַר: "אִף חֲכָמְתִי עֲמָדָה לִי" (קהלת ב, ט) - חֲכָמָה שְׁלֹמְדָתִי בְּ'אֵף', עֲמָדָה לִי. אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּרִית כְּרוּתָה, שְׁכָל הִיגַע בְּתִלְמוּדוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - לֹא בְּמַהְרָה הוּא מְשַׁכַּח; וְכָל הִיגַע בְּתִלְמוּדוֹ בְּצִנְעָה - מְחַכֵּים, שְׁנֵאמַר: "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה" (משלי יא, ב). וְכָל הַמְשַׁמֵּיעַ קוֹלוֹ בְּשַׁעַת תִּלְמוּדוֹ - תִּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ; אֲבָל הַקּוֹרֵא בְּלִחַשׁ - בְּמַהְרָה הוּא שׁוֹכַח.¹⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות בית הכנסת, סימן קנה)

א. אַחֲרֵי שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, יֵלֵךְ לְבֵית הַמְדָרָשׁ; וְיִקְבַּע עֵת לְלֵמַד, וְצָרִיךְ שְׂאוֹתוֹ עֵת יְהִיָּה קְבוּעַ שְׁלֵא יַעֲבִירוּ אִף אִם הוּא סְבוּר לְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה.
הגה: וְאִף מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְלֵמַד יֵלֵךְ לְבֵית הַמְדָרָשׁ וְשֹׁכֵר הַלֵּיקָה בְּיָדוֹ, אוֹ יִקְבַּע לוֹ מְקוֹם וְיִלְמַד מְעַט בְּמָה שֶׁיּוֹדֵעַ וְיִחַשְׁבֵּי בְּעֵינָיו וְיִכְנַס בְּלִבּוֹ יִרְאֵת שְׁמַיִם (הר"י פ"ק דְּבְרָכוֹת).

הדרן עלך הרואה

וסליקא לה מסכת ברכות

15. כתב המשנ"ב (קנה, ס"ק ג), חייב אדם ללמוד בכל יום תורה שבכתב שהוא תנ"ך ומשנה וגמרא ופוסקים. ובעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות ביום, לא ילמדו בגמרא לחוד דבזה אינו יוצא, אלא צריך שילמוד דוקא גם ספרי פוסקים כל אחד כפי השגתו. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק ז) שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירו בשום פעם. ואם אירע לו אונס שלא היה יכול להשלים הקביעות שלו ביום, יהיה עליו כמו חוב וישלימו בלילה, וכדאמרינן (עירובין ס"ה א') רב אחא בר יעקב יזיף ביממא ופרע בלילא. מקורות - רמב"ם (הל' תלמוד תורה גיב).